

ΠΕΤΑΤΑ ΚΥΠΑ

THE FIFTH HEART
Copyright © 2015 by Dan Simmons

© Васил Велчев, *превод от английски*
© Живко Петров, *художник на корицата*

© Сиела Норма

София 2015

ISBN: 978-954-28-1964-6

ДАН СИМЪНС
ПЕТАТА КУПА

превод от английски
Васил Велчев

 ciela

*Книгата се посвещава на Ричърд Къртис,
моя безценен агент и скъп приятел,
който споделя интереса ми към бейзбола
и към сър Хенри Джеймс*

ЧАСТ 1

ГЛАВА 1

В дъждовния март на 1893 година, по непонятни за никого причини (главно защото никой освен нас не е запознат с тази история), живеещият в Лондон американски писател Хенри Джеймс реши да прекара рождения си ден на 15 април в Париж, и там, на самия рожден ден или преди него, да се самоубие, като се хвърли в Сена през нощта.

Мога да ви кажа, че през онази пролет Джеймс беше изпаднал в дълбока депресия, но не мога да ви кажа точно *защо*. Разбира се, година по-рано, на 6 март 1892 година, в Англия, от рак на гърдата, беше починала сестра му Алис, но тя бе хронично болна* от десетилетия и беше приела като добре дошла диагнозата рак. Смъртта, както бе казала тя на брат си Хенри, беше събитие, което винаги бе очаквала с голям ентузиазъм. Поне в писмата му до семейството и приятелите изглеждаше, че Хенри я поддържа в готовността ѝ да се раздели с живота, включително при описанията за това колко прелестно бе изглеждал трупът ѝ.

Вероятно тази недокументирана депресия у Джеймс беше подсилена от проблема, че през последните години творбите му не се продаваха добре: романите му от 1886 година, „Бостънци“ и „Принцеса Касамасима“, и двата повлияни от бавната смърт на Алис и от бостънския ѝ брак** с Катрин Лоринг, за голямо разочарование на всички заинтересовани, нямаха търговски успех нито в Америка, нито в Англия. Затова през 1890 година, опитвайки се да забогатее, Джеймс вече се беше насочил към театъра. Макар първата му мелодраматична

* Алис Джеймс е страдала от депресия със суицидални и убийствени пориви. – Б. пр.

** Бостънският брак през Викторианската епоха е тип приятелство между две жени, които живеят заедно като съквартиранти. Макар да се нарича „брак“, по принцип става въпрос само за приятелство, без сексуални отношения. Тъй като обаче по онова време сексуалната връзка между две жени не е била приета от обществото, в немалко случаи подобни отношения са били маскирани като „бостънски брак“. – Б. пр.

пиеса – „Американецът“ – да имаше скромнен успех, и то по-скоро в провинцията, отколкото в Лондон, той бе убеден, че театърът ще се окаже неговата писателска делва със злато. Но в началото на 1893 година Джеймс вече беше започнал да усеща, че тази надежда е илюзия и самозаблуда. Тъй както Холивуд щеше да остави писателите буквално на собствената им съдба през по-голямата част от идното столетие, така и английският театър през 90-те години на XIX век експлоатираше хората на словото, които – подобно на Хенри Джеймс – не бяха наясно как се пише успешна театрална продукция за широк кръг от зрители.

Повечето биографи биха разбрали тази внезапна дълбока депресия по-добре, ако се беше появила в ранната пролет на 1895 година, вместо през март 1893, тъй като две години по-късно, на премиерата на първата му голяма лондонска пиеса, „Гай Домвил“, той щеше да бъде осмян и освиркан, след като прояви глупостта да излезе на сцената, за да се поклони. Повечето зрители в залата, които щяха да си купят билети, за разлика от бляскавите дами и господа, на които Джеймс беше изпратил безплатни покани, никога нямаше да са чели романите на Хенри Джеймс, повечето дори нямаше да знаят, че е писал романи, и затова щяха да освиркат пиесата изключително заради качествата ѝ. А „Гай Домвил“ щеше да бъде ужасна, ужасна пиеса.

Знаем и че година по-късно, след януари 1894 година, когато приятелката му Констанс Фенимор Улсън щеше да намери смъртта си, хвърляйки се от високия прозорец във Венеция (вероятно, щяха да сплетничат някои, защото Хенри Джеймс нямаше да е отседнал при нея или близо до нея във Венеция, както щеше да е обещал), той щеше да се бори с ужасна депресия, породена от истинско чувство за вина.

В края на 1909 година вече възрастният Джеймс щеше да изпадне в най-дълбоката си от всички депресии – толкова дълбока, че поголемият му брат Уилям (умиращ от болно сърце) щеше да прекоси Атлантика буквално за да държи ръката му в Лондон. През онези години Хенри Джеймс щеше да оплаква „бедствено ниските продажби“ и липсата на печалба от нюйоркското издание на събраните му съчинения – изтощителен проект, на който щеше да посвети пет години от живота си, пренаписвайки дългите си романи и включвайки към всеки един от тях многословни уводи.

Но през март 1893 година тази последна депресия все още се намираше шестнайсет години напред в бъдещето. Нямаме никаква истинска представа защо Джеймс бе толкова ужасно депресиран през онази пролет. Нито защо толкова внезапно реши, че единственото му спасение е онова самоубийство в Париж.

Един от факторите може и да беше ужасният пристъп на подагра, преживян от Джеймс през студената английска зима на 1892 – 1893 година, който го принуди да съкрати ежедневните си разходки и да натрупа доста излишно тегло. Или простичкият факт, че на приближаващия рожден ден през април щеше да навърши петдесет години: знаково число, което бе депресирало и много по-силни от чувствителния Хенри Джеймс мъже.

Никога няма да разберем.

Затова пък знаем, че с тази депресия – и с плана за самоубийство чрез удавяне в Сена преди или на самия 15 април, навръх рождения му ден – започва нашата история. И така, в средата на март 1893 година Хенри Джеймс (той бе започнал да пропуска „младши“ в края на името си наскоро, след като баща му почина през 1882 година) писа от Лондон на семейството и приятелите си, за да им съобщи: „Вземам си кратка почивка от ежедневните литературни задължения, за да отпразнувам пролетта и собствената ми петдесетгодишнина в слънчевия Париж, преди да се присъединя към брат ми Уилям и семейството му във Флоренция по-късно през април“. Джеймс нямаше никакво намерение да пътува до Флоренция.

Носейки в кутийка за енфие част от откраднатия прах на сестра си Алис, Джеймс напусна изчистения си и подреден апартамент в „Де Вер Гардънс“, изгори няколко писма от госпожица Улсън и от няколко по-млади приятели, хвана влака за Шербург и пристигна в Града на светлината на следващата вечер, в един по-мрачен, по-мокър и по-студен от всички дни, които бе изтърпял през онзи март в мразовития Лондон.

Отседна в хотел „Уестминстър“ на Рю дьо ла Пе, където бе живял един месец, докато пишеше няколко разказа в Париж, включително любимия му „Ученикът“. Но този път „отседнал“ не беше правилната дума. Той нямаше намерение да прекара тук седмиците до рождения си ден. Освен това цените в „Уестминстър“ бяха твърде екстравагантни за настоящия му бюджет. Дори не разопакова куфара си. Не възна-

меряваше да прекарва тук втора нощ. Нито тук, реши изведнъж, нито на което и да е друго място на този свят.

След обикалянето из градината Тюйлери в студения и мокър ден и унилата, самотна вечеря – верен на решението си, той не се опита да се свърже с никого от парижките си приятели или с други познати, които може би минаваха през Париж – Хенри Джеймс изпи последната си чаша вино, облече вълненото си палто, убеди се, че запечатаната кутийка за енфие е все още в джоба му и, потропвайки по калдъръма с бронзовия връх на сгънатия си чадър, се запъти в сумрака под ситния дъждец към избраното място до Пон Ньоф. Дори с бавната му, внушителна джентълменска походка, разстоянието се взимаше за по-малко от десет минути.

Майсторът на писменото слово не остави бележка след себе си.

ГЛАВА 2

Мястото, което Джеймс бе избрал, за да сложи край на живота си, се намираше на северния бряг на реката, на около шейсетина ярда от широкия, добре осветен мост Пон Ньоф, но там долу, под моста, бе тъмно, а още по-тъмно бе на скалната тераса, простираща се край най-долните пешеходни алеи, където черните студени води на Сена се вихреха в основата на обраслия с мъх камък. Дори на дневна светлина тук идваха малко хора. Джеймс знаеше, че нощем мястото бе често посещавано от проститутки, но не и в такава студена дъждовна мартенска нощ; тази вечер те щяха да останат близо до хотелите в Пигал или щяха да търсят клиенти в тесните улички от другата страна на сияйния булевард „Сен Жермен“.

Когато Джеймс, потропвайки с чадъра си, най-после стигна до тясната еспланада, която си беше избрал през деня – изглеждаше точно така, както си я спомняше от предишните си посещения в Париж – той вече не можеше да различава пътя. Дъждът украсяваше далечните улични лампи от другата страна на Сена с бледи ореоли. Тази нощ нямаше много баржи и речни таксита. Джеймс успя да слезе по стъпалата, опипвайки ги с краката си, и продължи бавно по терасата като слепец с бастун. Някъде високо над главата му обичайно отчетливите звуци от колелата на каретите и тропотът на конски копита сега звучаха приглушено и далечно, почти нереално, заради засилващия се дъжд и все по-дълбоките локви по пътищата.

В почти пълния мрак Джеймс по-скоро можеше да чуе и надупши, отколкото да види приближаващата се река. Само стряскащото хлътване на чадъра му там, където очакваше да намери плочник, го накара да спре на ръба на тясната извита тераса. Той знаеше, че тук няма стъпала, които да водят надолу към реката; само шест- или седемфутов наклон, водещ право в разпенената черна вода. Тук Сена

беше много бърза, дълбока и коварна. Достатъчно бе само да направи една крачка напред в празнотата и с всичко щеше да се приключи.

Джеймс извади от вътрешния си джоб малката кутийка за енфие от слонова кост и я погали. Това го накара да си спомни една кратка статийка в „Таймс“ от предишната година, в която се твърдеше, че ескимосите в Арктика не създавали изкуство, предназначено за гледане, а придавали форми на някакви специални гладки камъни, на които се наслаждавали чрез опипване по време на дългата северна нощ. Споменът го накара да се усмихне. Джеймс имаше усещането, че е прекарал достатъчно месеци в собствената си северна нощ.

Когато предишната година беше откраднал няколко щипки от прахта на сестра си – Катрин Лоринг го чакаше пред вратата на крематориума, където бе дошла, за да вземе урната, която щеше да отнесе обратно в Кеймбридж, във фамилната гробница на семейство Джеймс – планът му бе да ги разпръсне на мястото, където малката му сестра се бе чувствала най-щастлива. Но след няколко месеца Джеймс беше осъзнал неизпълнимостта на тази идиотска мисия. *Къде?* Спомняше си кратките моменти на щастие, докато и двамата бяха много по-млади и обхождаха Швейцария с леля си Кейт, която беше толкова лишена от въображение, колкото и Хамлетовият гробар. Далеч от голямото си семейство и американския си дом, склонността на Алис към истерични изстъпления беше поизчезнала през онези седмици – затова първата му мисъл беше за петдесетия си рожден ден да отпътува за Женева и да разпръсне прахта ѝ на мястото, където двамата със сестра му се бяха смели и разменяли остроумни подмятания, като горката леля Кейт не беше разбрала и дума от ироничната игра на думи, и се бяха разхождали из симетрично подредените градини и крайезерните алеи, весело закачайки се един с друг и с леля Кейт.

Но накрая Женева вече не му се струваше като много добра идея. По време на онова пътуване Алис беше симулирала своето „възстановяване“ от предопределения ѝ живот на болнаво същество, също както и той бе симулирал, че приема за нормално нетрайното ѝ весело настроение.

После избра местенцето до Нюпорт, където тя бе построила малката си къща и бе живяла в нея, привидно здрава и щастлива, малко повече от година.

Не. Това бяха първите дни от съжителството ѝ с госпожица Лоринг, а през месеците, последвали смъртта на Алис, Джеймс все по-непоколебимо смяташе, че госпожица Катрин П. Лоринг е споделяла достатъчно време и място със сестра му. Не и Нюпорт.

Накрая вече не можеше да се сети за нито едно място, където Алис се беше чувствала наистина щастлива и където да разпръсне жалките ѝ останки. Може би имаше някакви почти незабележими изблици на щастие само през онези години в Нюпорт, а след това и в Кеймбридж, преди наричаното от нея „ужасно лято“, когато на 10 юли 1878 година най-големият ѝ брат Уилям и Алис Гибънс се ожениха. Години наред брат ѝ Уилям, баща ѝ, брат ѝ Хари, другите ѝ братя, Боб и Уилки, както и безкрайната върволица от гости в домовете им не спираха да се шегуват, че Уилям ще се ожени за *нея* – за Алис Джеймс. Тя винаги реагираше с раздразнение на тази шега, но сега – след продължителното ѝ самоналожено боледуване и смъртта ѝ – Хенри Джеймс осъзна, че тя е започнала да вярва в брака си с Уилям и сватбата му с друга жена едва не я е унищожила. И то с жена, която, по жестока ирония на съдбата, също се казваше Алис.

Както самата тя се беше изразила веднъж пред Хенри Джеймс, през лятото, когато Уилям се беше оженил, тя „бе навлязла в дълбоко море и тъмните му вълни я бяха обгърнали“.

И сега, в тази нощ, в неговата последна нощ, Джеймс реши, че просто ще стисне здраво в ръката си кутийката за енфие с останките от несигурното съществуване на Алис, докато пристъпва напред и полита към тъмните води и забравата. Знаеше, че за да го направи, трябва да изключи писателското си въображение; в секундата, необходима му да пристъпи напред, не трябваше да има никакво чудене дали реката ще бъде леденостудена или дали, докато мръсните води на Сена изпълват дробовете му, атавистичната му жажда за живот няма да го накара да започне да пляска с ръце и крака, опитвайки се да доплува до невъзможната за изкачване, обрасла с мъх скала на терасата.

Не, не биваше да мисли за нищо друго, освен за това, че оставя цялата болка зад себе си. Да изпразни съзнанието си от всичко – най-трудното от всички неща, които се бе опитал да направи през живота си.

Джеймс протегна единия си крак напред, над празнотата.

И внезапно осъзна, че тъмната форма, която беше взел за стълб, всъщност бе силует на човек, застанал на по-малко от два фута от него. В мига, в който различи неясните очертания на филцовата шапка, придърпана ниско над очите, и орловия профил, полускрит зад вдигнатата яка на пътническата пелерина на безмълвната фигура, Джеймс чу и тихото дишане на мъжа.

*
* *

Джеймс ахна приглушено и отстъпи несръчно встрани.

– *Pardonnez-moi, Monsieur. Je ne t'ai pas vu là-bas** – едва успя да произнесе той. И това си бе чистата истина. Той *не* беше видял стоящия там мъж.

– Вие сте англичанин – каза високата фигура. Английският език на мъжа имаше скандинавски акцент. Шведски? Норвежки? Джеймс не беше съвсем сигурен.

– Да. – Джеймс се обърна и тръгна към стъпалата, отдалечавайки се от мястото.

Точно в този момент премина рядко появяващият се през този сезон Бато Муш, отчасти речно парно такси, отчасти туристическа лодка, и под внезапната светлина от фенерите на десния му борт Джеймс успя да види ясно лицето на високия мъж.

– Господин Холмс – изрече почти неволно той. В изненадата си отстъпи назад към реката, лявата му обувка се оказа извън ръба на терасата и той все пак щеше да се озове във водата, ако дясната ръка на високия мъж не се беше изстреляла напред със светлинна скорост. Дълги пръсти сграбчиха палтото на Джеймс в изненадващо здрав захват и с едно рязко движение мъжът издърпа Хенри Джеймс обратно на терасата.

Обратно към живота.

– Как ме нарекохте току-що? – попита мъжът, който продължаваше да стиска здраво палтото на Джеймс. Скандинавският му акцент бе

* Извинете ме, господине. Не ви видях там. (фр.) – Б. пр.

изчезнал. Гласът определено принадлежеше на британец от висшата класа.

– Съжалявам – избъбри Джеймс. – Сигурно съм се объркал. Простете, че наруших уединението ви. – В този миг Хенри Джеймс не само разпозна самоличността на високия мъж – въпреки по-тъмната му и някак по-гъста отколкото при последната им среща преди четири години коса, сега стърчаща странно нагоре, вместо да бъде зализана назад, и гъстите мустаци, които тогава липсваха, в комбинация с леко променената с актьорски грим или нещо подобно форма на носа – но освен това разбра, че мъжът се беше канил да се хвърли в Сена, когато Джеймс го бе прекъснал с появата си в мрака, огласена с потракването на чадъра му по алеята.

В този момент Хенри Джеймс се почувства като пълен глупак, но той беше човек с изумителна памет. Щом видеше нечие лице и научеше нечие име, никога не го забравяше.

Опита се да се отдръпне встрани, но силните пръсти продължаваха да стискат палтото му.

– С какво име ме назовахте преди малко? – попита отново мъжът. Гласът му бе студен като желязо през зимата.

– Помислих ви за един човек, с когото се запознах, на име Шерлок Холмс – изпъшка Джеймс с единственото желание да се махне оттук и да се върне обратно в леглото си в удобния хотел на Рю дьо ла Пе.

– Къде се запознахте? – попита настоятелно мъжът. – Кой сте вие?

Джеймс отговори само на втория въпрос.

– Казвам се Хенри Джеймс. – В паниката си той едва не добави отдавна изоставеното „младши“.

– Джеймс – каза господин Шерлок Холмс. – По-младият брат на великия психолог Уилям Джеймс. Вие сте онзи американски драскач, който през повечето време живее в Лондон.

Въпреки силното си смущение от факта, че го държи и го докосва друг мъж, Джеймс се изпълни с още по-силно негодувание заради това, че го определяха като по-младия брат на „великия“ Уилям Джеймс. Никой – извън малкия му, тесен кръг в Харвард – не беше чувал за по-големия му брат, докато три години по-рано, през 1890 година, той не беше публикувал своите „Принципи на психологията“.

По неразбираеми за Хенри причини, книгата донесе световна слава на Уилям сред интелектуалците и други учени, занимаващи се с човешкия ум.

– Бъдете така любезен веднага да ме пуснете – заяви Джеймс с най-твърдия тон, който успя да сътвори. Възмущението, че го държаша за палтото, го накара да забрави, че Холмс – той беше убеден, че мъжът е Шерлок Холмс – току-що му беше спасил живота. А може би това спасяване допълнително го настройваше срещу англичанина с орлов профил.

– Кажете ми къде сме се срещали и ще го направя – отвърна Холмс, без да пуска палтото на Джеймс. – Името ми е Ян Сигерсон. Аз съм сравнително известен норвежки изследовател.

– Тогава приемоте хилядите ми извинения, сър – каза Джеймс, без да изпитва и капка съжаление. – Очевидно съм се объркал. За миг тук, в тъмнината, ви взех за господина, когото срещнах преди четири години на едно чаено парти с благотворителна цел в Челси. Партието бе организирано от една моя позната американска дама, госпожа Т. П. О'Конър. Отидох заедно с лейди Улзли и няколко други писатели и театрални актьори – господин Обри Бърдсли, господин Уолтър Безант... Пърл Крейги, Мари Корели, господин Артър Конан Дойл, Бърнард Шоу, Женевиер Уорд. По време на следобедния чай бях представен на госта на госпожа О'Конър, някой си Шерлок Холмс. Сега виждам, че... няма особена прилика.

Холмс го пусна.

– Да, сега си спомням. Отседнах за кратко в къщата на госпожа О'Конър, докато разследвах поредица от кражби на бижута в няколко провинциални имения. Извършителите бяха от прислугата, естествено. Винаги става така.

Джеймс изпъна предната част на палтото си, оправи шалчето си, твърдо опря върха на чадъра си в земята и реши, че трябва да си тръгне, без да каже нито дума повече.

Докато изкачваше тъмните стъпала, той стреснато осъзна, че Холмс върви редом с него.

– Наистина невероятно – каза високият англичанин с лекия йоркшърски акцент, който Джеймс беше чул на партието на госпожа О'Конър през 1889 година. – През последните две години използвах

облика на Сигерсон и се разминавах – през деня! – с хора, които познавам от години, без никой от тях да ме разпознае. Веднъж стоях посред бял ден повече от десет минути на един неособено препълнен площад в Ню Делхи, точно до главен инспектор Сингх, с когото цели два месеца разследвахме заедно едно деликатно убийство в Лахор, и обученият професионалист не ми обърна никакво внимание. Точно тук, в Париж, се разминах на улицата със стари познати от Англия и помолих за упътване стария си приятел Анри-Огюст Лозе, наскоро пенсиониралия се префект на парижката полиция, с когото съм работил върху поне дузина случаи. С Лозе беше и новият префект на Сома, Луи Лепин, с когото също съм работил отблизо. И никой от тях двамата не ме разпозна. А вие успяхте. В тъмното. В дъжда. При положение че в главата ви се въртяха само мисли за самоубийство.

– *Моля?* – възкликна Джеймс и рязко се спря, сепнат от безочливостта на Холмс. Почти бяха стигнали до улицата и дъждът като че ли беше понамалял. Но около безбройните улични лампи продължаваха да сияят ореоли.

– При мен тайната ви е на сигурно място, господин Джеймс – каза Холмс. Той се опитваше да запали лулата си, въпреки влагата. Когато кибритената клечка най-после пламна, Джеймс окончателно се убеди, че това наистина е „детективът-консултант“, когото беше срещнал на партито у госпожа О’Конър четири години по-рано. – Виждате ли – продължи Холмс, произнасяйки думите между дръпванията от лулата, – аз бях на онова място по същата причина.

Джеймс не знаеше как да отговори на това. Той се завъртя на пети и тръгна на запад по тротоара. Холмс го настигна с две крачки на дългите си крака.

– Трябва да отидем някъде на късна вечеря и вино, господин Джеймс.

– Предпочитам да остана сам, господин Холмс. Господин Сигерсон. Който от двамата предпочитате да сте тази вечер.

– Да, да, но трябва да поговорим – настоя Холмс. Не изглеждаше ядосан или разтревожен от това, че са го разкрили. Нито пък разочарован от това, че пристигането на писателя беше попречило на неговия собствен скок в тъмните води на Сена. Беше единствено очарован, че Джеймс е успял да проникне през дегизировката му.

– Няма какво да обсъждаме – сопна му се Джеймс и се опита да ускори крачка, но това само го направи да изглежда смешен, защото високият англичанин го последва с лекота.

– Можем да обсъдим защо смятахте да сложите край на живота си, стиснал здраво в дясната си ръка кутийка за енфие, пълна с прахта на покойната ви сестра Алис – каза Холмс.

Джеймс рязко спря. След миг успя да произнесе:

– Вие... няма... откъде... да знаете... това.

– Но го знам – отвърна Холмс, който продължаваше да пафка с лулата си. – И ако се съгласите да се присъедините към мен на късна вечеря с малко хубаво вино, аз ще ви разкажа как го разбрах и откъде знам, че никога няма да изпълните зловещата задача, която сте си поставили тази вечер, господин Джеймс. Освен това знам абсолютно подходящото за случая чисто, добре осветено кафене, където бихме могли да поговорим.

Холмс сграбчи Джеймс за левия лакът и двамата закрачиха рамо до рамо по Авеню дьо л’Опера. Хенри Джеймс бе твърде сащисан и удивен – и любопитен – за да се съпротивлява.